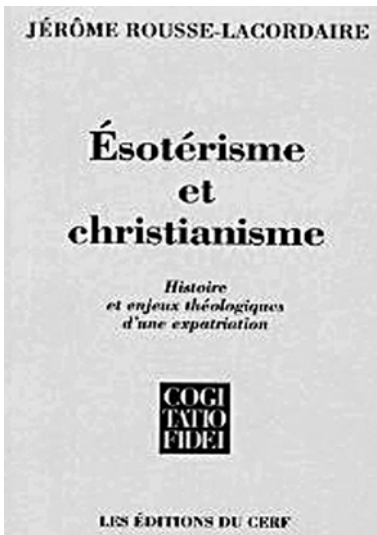

RECENZII

Jérôme Rousse-Lacordaire, *Esotérisme et christianisme. Histoire et enjeux théologiques d'une expatriation*, Les Editions du Cerf, Paris, 2007, 368 p.

Această carte abordează o temă de acută actualitate, respectiv cea a ocultismului, esoterismului, neognosticismului, care în contextul autonomiei valorilor, al pluralismului religios își face simțită tot mai mult prezența în comunitate, aspirând și la statutul adevărului, de ce nu, al adevărului de viață pentru om. Autorul, care ține cursuri și la Institutul Catolic din Paris pleacă în demersul său științific de la documentul roman elaborat de Consiliul Pontifical al culturii, *Iisus Hristos, Dătătorul de apă*

vie: o reflexie creștină la New-Age, publicat în 2003.

Structurată în 3 părți, cartea are drept cheie interpretativă principiile gândirii esoterice, așa cum sunt ele formulate de către A. Faivre, în 6 direcții: 1) corepondențele reale și simbolice dintre părțile universului vizibil și invizibil; 2) aspectul viu al naturii, „focul ascuns care circulă în ea” ceea ce face ca în rețeaua acestora să existe o mecanică a atracției, anume simpatie și antipatie, așa cum se petrece acest lucru în relațiile interumane; 3) imaginația și mediile prin care omul poate stabili o relație cognitivă și vizionară cu alte lumi, prin ritual, imagini simbolice, spirite intermediare; 4) experiența transmutării, a transformării, prin inițiere, parcurs și gnoză; 5) filosofia perenă, printr-o gnoză atotcuprinzătoare ce integrează tradiții particulare care au la bază într-un timp imemorial o unitate ce se percepe și se reconstituie prin concordism unificator, non-dual, pacifist; 6) relația maestru-ucenic și transmiterea unei învățături esoterice (pp.18-19). De aceea, teza autorului, pe baza căreia

se analizează fenomenul esoterico-ocultist, este că esoterismul nu este o doctrină unificată, ci o formă de gândire deschisă, permeabilă, sincretistă.

Partea întâi, „*Renovatio*” a creștinismului: *perenitate și unitate*, având în vedere că raportul pontifical asociază New Age cu filosofia perenă, teologia primordială, iar pe acestea, cu magia și misticismul ebraic, de fapt, hermetismul și kabbala – ne introduce în atmosfera culturală și intelectuală a Renașterii secolului al XV-lea, mai precis în anul 1471, când a fost redescoperită lucrarea *Corpus hermeticum*, a lui Hermes Trismegistos, la Trevisio, eveniment care este și consecința receptării și traducerii în Apus, prin interesul pentru Platon și Plotin, interes reactivat mai ales de Marsilio Ficino, pentru tradiția hermetică, în general. Acestui curent se asociază nume sonore ale vremii, Pico de la Mirandola, Nicolae Cusanus, A. Steuco, dar și umaniști precum Erasmus sau Reuchlin, care coagulau noi tendințe în aria cunoașterii, după controversale epistemologice și instituționale cu scolastica, care credeau că vechimea doctrinelor era garanția adevărului acestora. Astfel, ei căutau o filosofie completă, care să trateze problemele legate de Dumnezeu și suflet, „o teologie sau o filosofie teologică al cărei tată în istoria occidentală era incontestabil Platon” (p. 43), filosof pe care l-au adoptat în reflexia lor teologică și unii Părinți ai Bisericii. Dar noua doctrină statua realitatea

unei științe absolute originare, de fapt conținutul revelației promovate, cunoașterea adamică, degradată însă progresiv, din cauza păcatului, odată cu trecerea vremii, dar posibil de reînnoit prin sinteza filosofiei cu Revelația, ceea ce Biserica a și condamnat ca erezie. Ideea este preluată de Leibnitz, apoi, mai nou, de A. Huxley, în lucrarea *Perennial Philosophy* apărută în 1944, sau R. Guenon.

Un capitol al cărții este dedicat magiei, care ocupă „un loc central” (p. 77) în cadrul a ceea ce se numește „filosofia perenă”. Magia „savantă” pătrunde în Occident odată cu aristotelismul și averoismul, în secolul al XII-lea. Deși în cercurile vremii se vorbea de o magie naturală, normală, bună, și de o magie destinativă, invocatoare, rea, negativă, demonică, totuși asocierea cu astrologia și alchimia ridica semne evidente de întrebare asupra statutului acesteia. Magia naturală a fost astfel ordonată între ceea ce este natural și ceea ce este supranatural, într-un spațiu al paranaturalului, conturându-se, de aceea, o axă epistemologică ce căuta să atribuie acesteia un loc printre științe și o axă ce se interoga asupra ortodoxiei magiei și a legitimității ei în sfera umană și comunitară. Cert este că magia a fost asociată incipient cu științele exacte, experimentale (p. 115) bunul magician fiind un preot al naturii (p. 104) printr-o teurgie practică în linia lui Hermes. Autorul contestă existența vreunei continuități dintre magia

renascentistă și cea New Age, pentru că, din moment ce prima plasa „omul microcosmic în centrul unei rețele macrocosmice a corespondențelor și forțelor”, spre transcendent, cea din urmă este de natură immanentă, în sensul că „omul nu mai este înălțat decât pentru a fi de îndată expulzat din centrul lumii, pentru că el este doar unul dintre componentele ființei universale” (p. 139), o viziune în acord cu teoriile științifice relativiste, cuantice sau cele religioase orientale despre vid.

Un alt capitol se referă la doctrina kabbalistă, prin care se căuta de către anumite cercuri de intelectuali o apropiere între creștini și evrei, întrucât Revelația mozaică le era comună. Un punct culminant al acestei situații, afacerea Reuchlin, care consfințește clivajul dintre teologi și umaniști în ceea ce privește lectura Bibliei, o reluare, de fapt, pe alt plan, a ceea ce se întâmplase în secolul al XIII-lea cu Biblia, pe de o parte, și „Sentințele” lui Petru Lombardul, pe de altă parte.

Partea a II-a a lucrării, *Dincolo de Biserică și de creștinism: rupturi și identitate*, continuă prezentarea parcursului în istoria și cultura occidentală a esoterismului care, prin procesele de inițiere și păstrare a secretului, angajează și polemica, aprigă uneori, cu Biserica și determină condamnarea de către aceasta a masoneriei. Formele pe care le îmbracă esoterismul, începând cu secolul al XVII-lea, sunt societățile secrete, culminând

cu consumarea procesului de autonomizare prin spiritism și teosofie ce sunt și leagănul mișcării New Age (p. 164). Autorul conchide că formele actuale de esoterism reprezintă de fapt un recurs la gnosticism, o restaurare a acestuia prin texte și practici care și-au pierdut substanța inițială structurată în alt timp și spațiu al istoriei occidentale. Spiritismul și teosofia sunt o formă de „esoterism secularizat” (p. 192). Dacă critica gnosticismului de către Părinții Bisericii își avea temei în dualismul radical, în respingerea întrupării lui Hristos, negarea trupului printr-un ascetism riguros și obținerea mântuirii prin cunoașterea unei revelații secrete, transmisă printr-o iluminare inițiativă, fără nici o legătură cu credința și iubirea creștine, virtuți teologice fundamentale, atunci esoterismul actual, resurgență a vechiului gnosticism, este incompatibil cu creștinismul (p. 215).

Partea a III-a, *Forma de gândire esoterică și perspective teologice*, evaluează contactele dintre gândirea teologică și aceste forme de gândire care s-au regăsit uneori în apologia fundamentată rațional de către creștinism, o metafizică religioasă ca preambul al Revelației, mai ales neotomismul, dar invită actualmente la real și înnoit discernământ teologic și eclezial. Esoterismul actual nu trebuie abordat în perspectiva unor termeni ca emanaționism, monism sau dualism, ci în cea a unei experiențe pseudoreligioase în sine, fără referință la alte doctrine și

care doar ea contează. Așa cum se exprima G. Bataille privitor la diferența între experiența interioară și filosofie, nu contează enunțul despre vânt, ci vântul în sine, pentru esoterism importantă este această experiență ireductibilă, auto-construită, neraportată la ceva consacrat, pentru că nu contează a cunoaște, ci esențial este faptul de a te simți transmutat, de aici și frenezia simțurilor asociată drogurilor, alcoolului care ar conferi acces la o revelație primordială și un real ecumenism esoteric, după expresia lui F. Schoun (p. 249).

Autorul avertizează și asupra pericolului unui creștinism esoteric, prin recurs la texte biblice, apocrife sau scrieri patristice – ce ar sugera un secret al unor inițiați pentru neinițiați, texte care sunt unice ca evenimente revelatoare interpretate de hermeneutica teologică în mod corect chiar

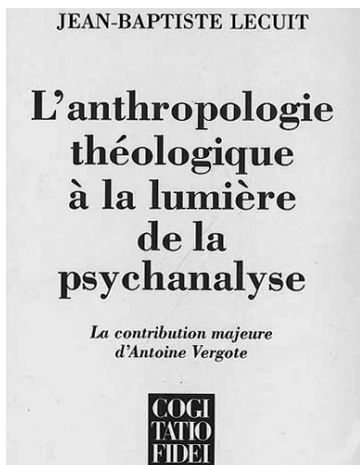
în condițiile de formare a teologiei creștine și în perioada dificilă pentru Biserică a persecuțiilor, actualizate însă în context eclesial de manieră sacramentală și care aduc experiențe spirituale care sunt un dar supranatural de la Dumnezeu și nu consecința unui mecanism uman de exerciții sofisticate.

O reală experiență și teologie creștină trebuie să țină seama esențial de primatul referinței la Iisus Hristos, interpretarea din Tradiția Bisericii și angajamentul pentru urmarea lui Hristos și împlinirea practicii evanghelice.

Esotérisme et christianisme. Histoire et enjeux d'une expatriation este o carte recomandată în context actual, cu deschideri constructive spre apologia credinței și erudiția necesară teologului în demersul evanghelizator, pastoral, cultural.

Pr. Prof. Dr. Gheorghe PETRARU

Jean-Baptiste Lecuit, *L'anthropologie théologique à la lumière de la psychanalyse. La contribution majeure d'Antoine Vergote*, Les Éditions du Cerf, Paris, 2007, 688 p.

Abordarea personalității lui Antoine Vergote, profesor de psihologie religioasă la Universitatea Catolică din Louvain, dar și psihanalist, este, în lucrarea de față, un act de omagiere din partea autorului, dar și o ocazie de a consemna pentru teologii noștri aspecte academice și culturale specifice ariei europene căreia este integrată și societatea românească, în ansamblul său, influențată astfel, la rândul ei, ca de atâtea ori în istorie, de idei din spațiul public european. Competența sa în

teologie, filosofie, psihologie și psihanaliză fac din A. Vergote, născut în Belgia în 1921, preot în diocesa de Bruges din 1947 și profesor la Leuven și Louvain-la-Neuve până în 1987, unul din cei mai reputeți specialiști în psihologia religiei din universul francofon. Proiectul său academic, didactic, științific este acela de a insera religia în subiectul uman, așa cum îl definește modernitatea, depășind o abordare epistemologică a religiei, preluând din psihanaliză date care țin de abisul persoanei umane, cu finalitatea precisă de a elimina ideea eronată și ireligioasă că religia ar fi rezultat sau o pură emanație a dorințelor umane, cu ideea promovată de ateismul modern că nu Dumnezeu l-a creat pe om, ci omul l-a creat pe Dumnezeu, enunțată programatic de către Feuerbach. Demersul lui Vergote se înscrie în orizontul unei antropologii teologice creștine care are sarcina „de a degaja în existența umană urmele și structurile proiectului divin și de a evidenția ruptura și noutatea evenimentului istoric care are loc între om și Dumnezeu său.” (p. 24) Această direcție psihologică abordată de Vergote se înscrie în aria propriu-zisă a antropologiei teologice care consideră ființa umană drept chip al lui Dumnezeu – antropologie teologică fundamentală – cu vocația spre Înviere și viața cea veșnică – eshatologie – prin răscumpărarea din păcatul strămoșesc și conferirea harului înfierii – soteriologie.

Autorul, deși face incursiuni și la alți psihanaliziști celebri, Jung, Lacan, Green sau cei din mediul american, rămâne la psihanaliza inventată de S. Freud, care include exigențe minimale spre a fi înțeleasă astăzi, precum ipoteza proceselor psihice inconștiente, recunoașterea doctrinei rezistenței și refulării, sexualitatea și complexul lui Oedip (p. 17).

Lucrarea cuprinde trei părți structurate în 14 capitole, de o densitate ideatică remarcabilă, într-un dialog al religiei, teologiei, filosofiei, psihologiei, care trimite la personalități de marcă, de la Origen, Augustin, Dionisie, Toma de Aquino – la Nygren, Rahner, Ruiz de la Pena, Ricoeur, Heidegger sau fenomenologia franceză actuală.

Partea I, *De la corpul pulsional la corpul învierii: Teologia unității complexului ființei umane în lumina psihanalizei*, reprezintă partea în care se depășește viziunea dualistă carteziană sau cea actuală *Mind-Body Problem*, spirit sau minte, pe de o parte, și materie sau corp, pe de altă parte, prin înțelegerea unitară a umanului în dinamica unității psihic-corp, a experienței de viață în corpul care îmi aparține, a corpului meu care e parte integrantă a ceea ce este omul. Esențial la Freud este conceptul de instinct, impulsivitate, dorință inconștientă, de viață, respectiv Eros, și de moarte, adică dispariția oricărei tensiuni (pp. 36-37). Există un inconștient originar, constituit de reprezentări,

interiorizări ale experiențelor arhaice pozitive ce caută plăcerea și resping durerea, astfel ca plăcerea este „regulatorul funcționării psihice” (p. 50) și „unitate primordială corp-psihiism” (p. 55) al cărei centru în umanul unitar este, în termenii relativității, „pretutindeni și nicăieri” (p. 57). Astfel se constituie eul – *ego* –, o reîntoarcere erotică spre sine, corpul inconștient al dorinței sau ceea ce fenomenologia consideră constituirea corpului viu, cu experiențele sale, a corpului care trăiește, dar care teologic, în viziunea lui Vergote, implică și dimensiunea religioasă a dorinței de Dumnezeu, „dimensiunea personală a spiritului prezent în fiecare ființă umană dotată cu conștiință organizată prin limbaj, polul spiritual relațional divinului și semenilor umani” (p. 73). În acest sens, omul este alcătuit din corpul organic, corpul psihic și spirit (p. 80).

Esențială pentru om este ordinea simbolică a limbajului pe care îl constituie, dar care și constituie umanul (p. 91), o viziune care este radical opusă naturalismului, materialismului și biologismului reducționist al contemporanilor. Teza lui Vergote vine și din concepția biblică a unei antropologii unitare și nu dualiste, în care omul este totodată suflet și trup viu destinat învierii (I Corinteni 15). De aceea, antropologia teologică contemporană tinde să-l conceapă pe om nu din perspectivă ontologică, în primul rând, ci din cea

dialogală, teologică și soteriologică, anume capacitate de deschidere și relație cu Dumnezeu și cu oamenii (p. 96)

Partea a doua, *Atașarea fuzională de iubirea-Agape: Eros și Agape în lumina psihanalizei*, ținând seama de realitatea umană a concupiscentei, demontează analitic pansexualismul freudian, complexul lui Oedip, originea culturii și artei, a civilizației, în general, în acest afect uman cu complexul parental, deschizând perspectiva idealului spiritual, a dorinței de Dumnezeu, în primul rând, specifică omului ca ființă înrudită divinului, prin care se definește fundamental ca ființă religioasă, cu sublimarea înclinațiilor spre ceea ce este superior și sublim. Originea religiei este, de aceea, într-o formulare aparent tautologică de sorginte heideggeriană, religia însăși (p. 487). Omul sublimează dorințele pentru că este ființă spirituală și tocmai spiritualizarea umanului aduce umanizarea acestuia. Ea se află și la originea actului creator, este prezentă în viața religioasă și mistică pentru că astfel se canalizează energiile umane spre creativitate, virtute și sfințenie.

Omul este ființă a dorinței, pentru că este ființă rațională înzestrată cu limbaj și plasat în orizontul iubirii de iubirea ființială divină care este și Agape și Eros, depășindu-se totodată cadrul îngust al abordării acestei probleme în sensul propus în anii '30 ai secolului trecut de către Nygren. Iubirea constituie umanul, pentru că

ea este dorință de celălalt, expresie a subiectivității dialogice. Fundamentarea acestei argumentații vine din planul Revelației scripturistice și al Tradiției creștine, din iubirea teocentrică și hristică. Origen, Augustin, Dionisie, Toma de Aquino întăresc acest adevăr al iubirii ca esență a ființei, a persoanei în dialog, în comuniune.

Partea a III-a, *De la complexul parental la intersubiectivitatea teologală: Relația cu Dumnezeu în lumina psibanalizei*, evidențiază specificul ideologic al acestui curent din secolul al XX-lea, inițiat de S. Freud, în lucrări precum *Moise și monoteismul*, *Viitorul unei iluzii*, *Totem și Tabu* etc., pentru care religia este „delir colectiv”, „refuzul realității”, „iluzie” „nevroză” (pp. 366-367) – o viziune fundamental ateistă, izvorâtă nu din argumentație rațională, din experiență spirituală ci, așa cum arată autorul, dintr-o deviere narcisistă și din vanitatea de a spune și de a scrie ceea ce nimeni aparent nu a mai făcut înainte, printr-o distorsionare și mistificare a adevărului, prin interpretare arbitrară, imaginară a Tradiției iudeo-creștine, cu consecințe îndelungate și în plan antropologic și social-cultural.

Experiența intersubiectivă, dialogul cu alteritatea are fundament ontologic reflexiv și experiențial-emoțional, iar dorința de celălalt și de Cel Absolut, de Dumnezeu nu înseamnă o plonjare în neant spre un „prieten imaginar” creat de dorință, ci răspuns la o chemare și la iubirea celui ce interpelează

așa cum o demonstrează Revelația și Tradiția Bisericii, dar și o filosofie personalistă sau fenomenologia și comuniunea umană, în general. Interpretând cunoscutul dicton augustinian, „Doamne, ne-ai făcut pentru tine și inima noastră este fără odihnă până nu odihnește în Tine”, autorul subliniază sensul reflexiv și ontologic al acestei afirmații esențial religioase și umane, care trebuie înțeleasă în funcție de chipul divin și comuniunea omului cu Dumnezeu, în sensul paulin al interiorității adânci, *experiență a sacralului*, al înălțimii, *al discursului despre Dumnezeu și al relației personale întemeiate pe Revelație, în Cuvântul ipostatic al Tatălui, și răspunsul uman, în ordinea limbajului, a ascultării și împlinirii poruncii divine, în sens de performativitate* (p. 551). Astfel, dorul de Dumnezeu este un dar de la El în credință obiectivă și nu o înclinație psihologică, pe baza căreia se poate construi o oarecare opinie religioasă subiectivă. Aceleași argumente constituie și baza pentru respingerea viziunii antropologice emergentiste, anume că omul este rezultatul unui proces de ominizare, inconștient, dar necesar, al autostructurării și autoorganizării unicului existent, materia cu energia ei intrinsecă, într-un proces imanent, temporal și spațial de cauzalitate circulară. Împlinirea umanului în mod deplin se realizează în intersubiectivitatea teologală a iubirii a cărei paradigmă este Iisus Hristos, Domnul (p. 594).

O carte voluminoasă, cu o tematică actuală, cu idei ce se întrepătrund creator și inspirator din istoria noastră multimilenară și din domenii diferite de abordare și cercetare, pe care o propunem spre

o bună înțelegere a contextului religios, cultural, social, politic și care aduce discernământ în reflecție și lucrare pastoral-misionară.

Pr. Prof. Dr. Gheorghe PETRARU

Christoph Theobald, *Le christianisme comme style. Une manière de faire de la théologie en postmodernité*, vol. I-II, Les Éditions du Cerf, Paris, 2007, 1110 p.

Cartea profesorului de la Centrul Sèvres din Paris aduce în centrul atenției idealul creștin al sfințeniei mărturisitoare, care, de altfel, este și modul, „stilul” de viață al celor care-L urmează pe Hristos și îmbracă haina sacramentală prin harul Duhului Sfânt, „alura vieții evanghelice” (p. 12). O carte voluminoasă, structurată în patru părți, fiecare parte cu mai multe capitole, care-și extrage substanța din Revelația scripturistică, din Tradiția eclezială și din reflexia metafizică, filosofică asupra actului religios

esențial și definitiv pentru om, anume acela de a crede și a fi în comuniune cu Dumnezeu Creatorul și Mântuitorul în Biserică și societate.

O introducere amplă, o adevărată „uvertură”, după cum o intitulează chiar autorul, purtat de autentice valori culturale, propune o regândire a creștinismului și dintr-o perspectivă estetică, de fapt o reluare a ideii frumuseții în plan teologic, care incluzând și „paradigma dogmatică” să traducă Revelația într-o formă contextuală și paradigmatică pentru societatea modernă (p. 15). Maniera creștină de a locui în lume este de fapt stilul creștin al vieții adevărate și frumoase în comuniune cu Dumnezeu, care poate să contureze și o adevărată fenomenologie teologică creștină. F. Schleiermacher și Hans Urs von Balthasar sunt luați de autor drept călăuze pentru demersul său, deoarece îi consideră pe cei doi ca inițiatori ai fenomenologiei teologice (p. 25), esența viziunii fiind chipul hristic evident în actul de credință, rațiunea epistemologică și teologică a creștinismului (p. 41). Parcurusul spre stilul creștin este dăruit de la Hristos,

persoană istorică reală, Fiul lui Dumnezeu, este indicat prin Scriptură și realizat prin Sfintele Taine care dau profilul estetic creștin al ucenicului în structura relațională a ospitalității sfințitoare a Cuvântului întrupat din iubire pentru a face din oameni „scriitură a sfințeniei” în lumea chemată la transfigurare (p. 105).

Istoria Bisericii se inserează în lume, Biserica se naște permanent, dar contextele culturale diferă. De aceea, credibilitatea Bisericii stă permanent pe Revelație, ea are fundament în Treimea divină de Persoane făcând totodată apel și la „forumul unei rațiuni deschise transcendenței” (p. 143), ceea ce este mai dificil astăzi în orizontul secularității și al unei rațiuni autonome ce fragmentează realitatea fără a mai credita unitatea. În acest sens, autorul stabilește cinci paradigme teologice produse de întâlnirea și chiar tensiunea dintre credință și raționalitatea modernă; a) paradigma *istorico-hermeneutică*, consecință a absolutizării istoriei și eliminării din mentalul modern a absolutului și eternității, ceea ce a dus și la supralicitarea caracterului istoric al Scripturilor Sfinte; b) paradigma *transcendentală* constituită din nucleul științelor empirico-formale, dure confruntate cu relativismul și modelul evoluționist; c) paradigma *estică*, care propune un sens legat de frumosul din artă, literatură, conform filosofiei lui Heidegger; d) Anii treizeci aduc paradigma *practico-narativă*, dată de transformarea raționalităților oc-

cidentale prin „turnura lingvistică”, prin structurarea sociologiei ca teorie a societății, „teoria critică” a lui Adorno și Horkheimer, care destructurează mitul modernității și al sistemelor totalitare dar și al mitului structuralist; d) paradigma *interculturală și interreligioasă* a ecumenismului și dialogului religios (pp. 179-182). Impactul asupra teologiei, știința credinței în Dumnezeu Revelației, s-a concretizat în patru tipuri de relație ale acesteia cu raționalitățile moderne: 1) modelul *refuzului reciproc* sau al înfruntării dintre credință și știință; 2) *modelul independenței*, exemplificat prin teologia liberală R. Bultmann, ce cantonează credința în interioritatea subiectului și a comunităților credincioase; 3) modelul *convergenței* prezent la T. de Chardin sau chiar J. Moltmann, care încearcă în sinteze discutabile să relativizeze granița dintre religie, mit și știință; 4) modelul *articulării critice*, de fapt al dialogului care conferă și identitatea proprie prin confruntarea dinamică, creatoare, constructivă dintre credință, raționalitățile moderne, religii, culturi, științe (p.183).

Partea întâi, *Diagnosticul teologic al momentului prezent*, sintetizează direcții structurate în teologia occidentală în modernitate, respectiv modernismul catolic, apreciat ca o „tentativă de a concilia agnosticismul și credința catolică” în momente de criză (p. 216); demersul metafizic al lui M. Blondel, cu exigența teologică de a-L pune în centrul reflexiei și experienței

creștine pe Hristos al Scripturilor, un moment apologetic exemplar în context ateist sau panteist; credința în dialog cu celelalte domenii de abordare a realității umane și sociale, cu insistență pe specificul Tradiției creștine ca *structură narativă profundă, canon al credinței și argumentare teologică* (p. 335) care conferă convingere intimă în plan dogmatic și viziune teologică asupra lumii, a existenței în general, prin Hristos în libertatea Duhului (pp. 349-350).

Partea a doua, *O manieră de a proceda*, se constituie ca o metodologie teologică, sugerând adevărate sinteze teologice spre redescoperirea și valorificarea dimensiunii sapiențiale a Revelației, statutul major al teologiei spirituale neseplat de teologia fundamentală și cea dogmatică, constituindu-se discernământul pentru mărturia, creștină în lume și „demonstrație” (p. 497) prin „sfințenia rațiunii” (p. 480) ca discurs teologic argumentativ și convingător, prin viața liturgică, spirituală și praxis social al adevărului creștin.

Partea a treia, *A citi Scripturile ca Teolog*, este una de teologie biblică, cu interconexiuni între interpretarea mai veche a Scripturii (Origen și o hermeneutică care propune, unitatea Bibliei și înțelegerea textului și a lumii pe care acesta o propune cu asumarea unui itinerar propriu transfigurator) până la cea de astăzi, cu includerea aspectelor legate de metoda istorico-critică (E. Troelsch, influențat și de psihologismul lui J. Wellhauen, de

sociologismul lui H. Gunkel, M. Weber sau K. Marx, care se degajează de încărcătura metafizică, dogmatică a creștinismului, pentru a-l interpreta în perspectivă istorică generală și de istorie comparată a religiilor). Un capitol este dedicat gândirii apocaliptice în teologia contemporană, devalorizării acesteia prin reflexia unor teologi precum R. Bultmann, în sensul demitologizării, sau E. Käsemann, J. Moltmann, W. Pannenberg și J.B. Metz, care înțeleg teologia ca o „clarificare a identității creștine mobile și niciodată în întregime fixate” într-o dinamică istorică dată de diversele contexte, așa cum este și cel contemporan (p. 593).

Sfânta Scriptură este „sufletul teologiei” (p. 513), problema formării canonului creștin este „problema cea mai complexă a istoriei Bisericii vechi” (p. 615), dar trei autorități au decis, s-ar putea spune peremptoric, situație fundamentală pentru Biserică, structurarea Noului Testament; *Scripturile, Domnul Înviat – KYRIOS – și Apostolii* (p. 617). Locul decisiv al acestei structurări este spațiul liturgic, prin citirea și ascultarea Evangheliilor și a textelor apostolice în care s-a decis asupra canonicității cărților care reflectau viața lui Hristos și a Bisericii primare (p. 624). Biserica, poporul dreptcredincios, a manifestat încredere față de decizia autoritativă a preoției sacramentale și față de Simbolul de credință (p. 644), ceea ce este evident până astăzi, spre deosebire de receptarea Scripturii,

ca o carte de cultură asupra căreia se adoptă critica textuală, direcție de abordare a Canonului biblic care vine din protestantism.

O lectură a Noului Testament, plecând de la textul din Epistola către Evrei 11, 1-12, 2, indică explicit asupra certitudinii și evidenței adevărului credinței Bisericii, care Îl are fundament pe Hristos, începătorul și plinitorul – adevărate titluri hristologice – întru speranța vieții și a Învierii, a mărturiei creștine (p. 684).

Partea a patra, *Creștinismul ca stil*, analizează problema credinței creștine în Dumnezeu, în contextul postmodernității, insistând asupra etosului creștin ca sfințenie a vieții (p. 705), realitate care, se întreabă retoric, autorul dacă ar trebui să fie recunoscută ca realmente „științifică”, din moment ce alte științe au acest statut în ceea ce privește aria lor de competență. De ce atunci iubirea și sfințenia

creștine nu ar avea acest statut și dincolo de reducățiile socio-antropologice? Credința în Dumnezeu Treime, ancorarea hristologică a actului religios creștin, înțelegerea lumii în sens de creație divină, asumarea condiției umane prin rezistența la rău și asumarea suferinței transfiguratoare sunt coordonatele de parcurs spre idealul creștin al sfințeniei, armătura absolut necesară pentru discernământ spiritual, pentru dreptate socială, dialog cu alteritatea filosofică sau religioasă, cu cultura și civilizația actuală.

Cartea este o bună călăuză pentru înțelegerea contextului creștin actual, în condiția globalizării economice, financiare și media, la care trebuie oferită imperios globalizarea dreptății, solidarității și iubirii ce izvorăște din absolutul divin tripersonal și supraesențial.

Pr. Prof. Dr. Gheorghe PETRARU

Sfânta Scriptură și Sfânta Liturghie – izvoare ale vieții veșnice, ediție îngrijită de Pr. Lect. Dr. Mihai Vizitiu, Editura Trinitas, Iași, 2009, 615 p.

ȘEFANTA SCRIPTURĂ ȘI ȘEFANTA LITURGHIE
IZVOARE ALE VIEȚII VEȘNICE

Anul 2008 a fost declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române *Anul Jubiliar al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii*, având în vedere aniversarea mai multor evenimente exponențiale pentru Biserica și cultura românească, între care se evidențiază împlinirea a 320 de ani de la tipărirea Bibliei de la București (1688), prima traducere integrală a Sfintei Scripturi în limba română, precum și aniversarea a 500 de ani de la apariția Liturghierului lui

Macarie (1508), primul liturghier tipărit în spațiul ortodox românesc. De aceea, în cursul anului 2008 s-au organizat numeroase conferințe și simpozioane cu ținută academică, s-au alcătuit numeroase studii științifice și articole și s-au rostit cuvântări, toate având ca temă predilectă Sfânta Scriptură sau Sfânta Liturghie. S-a abordat și legătura intrinsecă dintre cele două, adică starea lor de comuniune, căci interdependența celor două este indiscutabilă.

În panoplia de conferințe și simpozioane închinată Sfintei Scripturi și Sfintei Liturghii s-a înscris și Simpozionul Internațional cu titlul *Sfânta Scriptură și Sfânta Liturghie – izvoare ale vieții veșnice*, dedicat anului jubiliar al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii, organizat de Arhiepiscopia Iașilor, prin sectorul Învățământ și activități cu tineretul, sectorul Cultural și Biblioteca Ecumenică „Dumitru Stăniloae”, alături de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, în perioada 13-15 octombrie 2008. Referatele științifice au fost prezentate și dezbătute de către cadrele didactice de profil din Iași, București, Cluj-Napoca, Alba Iulia, Constanța, Târgoviște, Craiova și Sibiu și de membrii Institutului Teologic Romano-Catolic din Iași. Alături de aceștia au fost prezenți doctorii și doctoranzii în teologie, profesorii de la Seminariile Teologice din Mitropolia Moldovei și Bucovinei, specialiști în istorie și literatură veche din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, pre-

cum și invitați din străinătate. Referatele prezentate la acest Simpozion de distinși participanți au fost inserate într-un volum colectiv apărut la Editura Trinitas, în anul 2008.

Enumerăm, în continuare, pe câțiva dintre participanții la Simpozion, precum și titlurile referatelor lor: Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Mihoc, *Hermeneutics of icons*, Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Coman, *Biblia în Biserica Ortodoxă*, Pr. Prof. Univ. Dr. Gheorghe Popa, *Conceptul teologic de «comuniune» și semnificațiile sale biblice*, Pr. Prof. Univ. Dr. Petre Semen, *Foilele literare și dezavantajele hermeneutice ale Bibliei de la București (1688)*, Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *Sfânta Scriptură în cultul ortodox*, Pr. Prof. Dr. Viorel Sava, *Liturghierul de la Iași (1818) – prezentare și evaluare în lumina ultimei ediții a Liturghierului românesc*, Pr. Prof. Dr. Ioan C. Teșu, *Lumea – Biserică în extensie și Rai; Omul – Rege și preot al creației*, Pr. Conf. Dr. Ion Vicovan, *Ediții mai însemnate ale Liturghierului: importanța și valoarea prefețelor*, Pr. Conf. Dr. Simion Todoran, *Prefețele Noului Testament de la Bălgrad (1648). Importanța lor pentru dezvoltarea limbii literare române*, Eugen Munteanu, *Biblia de la București (1688) în raport cu versiunile ulterioare ale Sfintei Scripturi în limba română. Un punct de vedere filologic*, Pr. Lect. Dr. Mihai Vizitiu, *«Nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia» (II Petru 1, 20).*

Dreapta interpretare a Sfintei Scripturi – cbezășia unității de credință; Diac. Drd. Liviu Petcu, *Folosul citirii Sfintei Scripturi în viziunea Sfântului Ioan Hrisostom etc.*

Volumul este îngrijit de Pr. Lect. Dr. Mihai Vizitiu și se bucură de binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, care, în prefață, face referire la atingerea de către om a stării de îndumnezeire care „nu este posibilă fără o cunoaștere a «gândului lui Hristos» (I Cor. 2, 16) din Scripturi și fără o adâncire ființială în taina lui Hristos Cel din Pâinea și Vinul Euharistiei (p. I). Apoi, înaltul ierarh, făcând referire la dezlipirea de duhul lumii pentru a pătrunde în tainele vieții veșnice, menționează: „Trăirea neapartenetei la duhul lumii și pătrunderea în taina vieții veșnice prin intermediul Scripturii continuă, se adâncesc, devin tot mai evidente în starea de împărtășire cu Hristos euharistic din Liturghie” (p. II).

Cărțile sfinte ce alcătuiesc Scriptura sunt scrise de autori sfinți sub inspirația Duhului Sfânt, sunt cinstite și folosite în elaborarea doctrinei Bisericii, în disciplina sa canonică, morală și în actul liturgic. Sfânta Scriptură este cea mai răspândită și cunoscută carte din lume, tradusă și tipărită astăzi în sute și chiar mii de limbi și dialecte, ca o carte *universală*, venerată, iubită, prețuită și citită nu doar de creștini, ci și de cei ce subscriu altor doctrine religioase. Deși în Scriptură sunt cuprinse mai multe scrieri sau cărți, mai mult

sau mai puțin ample, totuși ele au ca mesaj central Persoana și învățătura lui Iisus Hristos, încât s-a afirmat de teologi că principala caracteristică a Sfintei Scripturi este unitatea și indisolubilitatea. Pentru a desluși ce folos aduce credinciosului citirea Sfintei Scripturi, trebuie ca acesta să conștientizeze mai întâi ce este în sine Sfânta Scriptură și ce reprezintă ea pentru creștini.

Sfânta Scriptură cuprinde cuvintele lui Dumnezeu pentru noi, cuvinte care mărturisesc despre Cuvântul, Logosul divin Care a inspirat Scriptura, Logos Care este și rămâne centrul Scripturii, El fiind *Alfa și Omega*, Începutul și Sfârșitul întregii Scripturi, precum și Gazdă a Împărăției cerurilor, pre-gustată încă din viața aceasta prin Sfânta Euharistie, în așteptarea Împărăției veșnice unde bunii creștini se vor împărtăși de Hristos, *mai adevărat*, în ziua cea neînserată a Împărăției Sale. Biserica este Împărăția lui Dumnezeu pe pământ, iar Sfânta Liturghie reprezintă intrarea noastră în această Împărăție. Împărăția lui Dumnezeu, care este scopul viețuirii creștinilor în lume, este primită ca arvună chiar în această viață, prin întâlnirea cu Izvorul vieții celei veșnice, Hristos Dumnezeu – Cuvântul, *ascuns* în cuvintele Sfintei Scripturi inspirate de El și împărtășit credincioșilor ca *doctorie a nemuririi*¹ în cadrul dumnezeieștii

¹ Sf. Ignatie al Antiohiei, *Epistole (către efeseni)*, XX, 2.

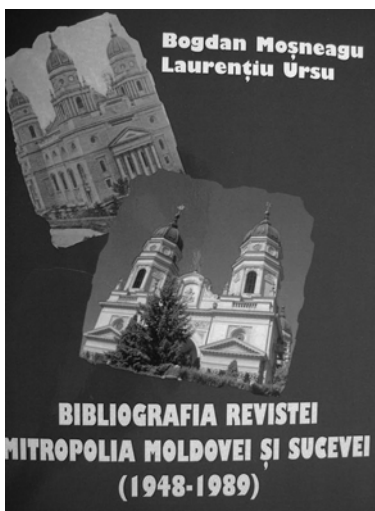
Liturghii, spre o inhabitare reciprocă: a lui Hristos în ei și a lor în El. De aceea, cea mai importantă slujbă a Bisericii este Sfânta Liturghie, în timpul căreia Hristos Însuși vine în mijlocul credincioșilor pentru a Se dărui în Sfânta Împărtășanie și pentru a-i uni pe aceștia în Trupul Său, Biserica, făcându-i părtași Împărăției lui Dumnezeu.

Cu aceste gânduri, recomandăm călduros volumul tuturor creștinilor care își conștientizează calitatea de *uns al lui Dumnezeu* (χρίω – a unge) dată mai ales de trăirea vieții celei noi în

Hristos, căci creștinismul este viața cea adevărată, în comuniune cu Izvorul adevăratei vieți, Dumnezeu. Pentru a se bucura de bunățile veșnice pregătite de Bunul Mântuitor, creștinilor nu trebuie să le fie străină sau indiferentă citirea și aprofundarea Scripturii sfinte. Pentru a împlini mai ușor această sarcină, este nevoie să primească mereu putere și har prin participarea la slujbele Bisericii și mai ales prin participarea la Sfânta Liturghie – Taina Tainelor și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului.

Diac. Drd. Liviu PETCU

Bogdan Moșneagu, Laurențiu Ursu, *Bibliografia revistei Mitropolia Moldovei și Sucevei (1948-1989)*, Editura Junimea, Iași, 2009, 311 p.

La începutul anului 2009, Editura Junimea din Iași a publicat volumul *Bibliografia revistei Mitropolia Moldovei și Sucevei (1948-1989)*, alcătuit de Bogdan Moșneagu și Laurențiu Ursu. Volumul

a apărut prin GRANT CNCIS nr. 147/2006-2008 – *Patrimoniul național și modernizare în societatea românească: instituții, actori și strategii sociale (secolele XIX-XX)*.

Este binecunoscut faptul că biografiile, monografiile, bibliografiile, biobibliografiile, crestomațiile, florilegiile, dicționarele, lexicoanele, enciclopediile se nasc de cele mai multe ori din dorința autorului sau a autorilor de a oferi cititorilor un instrument de cunoaștere, spre a-i îndruma și călăuzi către o înțelegere cât mai amplă a unui domeniu pe care vor să-l aprofundeze. Alcătuirea acestora presupune mai întâi pasiune, o bună cunoaștere a domeniului respectiv, timp, răbdare și perseverență. Nevoia de instrumente de lucru este o evidență în spațiul cercetării românești, unde fondurile alocate cercetării

științifice sunt puține, comparativ cu cele pe care statele occidentale le acordă cercetării, și astfel de lucrări sunt menite să umple un gol existent într-un anumit domeniu. De aceea, apariția lor este atât de salutară și de binevenită.

Precum precizează înșiși autorii, ideea scrierii bibliografiei de față le-a fost sugerată de o lucrare similară, semnată de Pr. Alexandru Stănculescu-Bârda, intitulată *Bibliografia revistei Biserica Ortodoxă Română*. Ceea ce au adus în plus au fost rezumatele studiilor, marcate de fiecare dată cu un asterisc. Materialul bibliografic a fost împărțit în patru mari capitole, primele trei fiind dedicate secțiunii teologice, iar ultimul, secțiunii istorice, după cum urmează: capitolul întâi se ocupă de articolele și studiile privind secțiunea biblică, al doilea de literatura dedicată secțiunii sistematice, al treilea de partea practică a teologiei, iar al patrulea de istorie. Începând de la secțiunea a doua, fiecare secțiune în parte cuprinde, la rândul ei, mai multe secțiuni care tratează diferite subiecte și anume: capitolul al doilea – secțiunea sistematică, alcătuită din două subcapitole sau secțiuni: „Dogmatică” și „Morală”, capitolul al treilea – secțiunea practică, are o arie mai largă și cuprinde secțiunile: Drept bisericesc, Liturgică, Omiletică și catehetică – aceasta din urmă cuprinzând, la rândul ei, predici, cateheze, pastorale și cuvântări ocazionale, Pastorală și Muzică. Capitolul al patrulea – secțiunea isto-

rică, de asemenea, cuprinde mai multe subcapitole și anume: „Istorie antică și medievală”, „Istorie modernă și contemporană”, „Istoria artei”, „Cronica Bisericilor creștine”, „Cronica Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, „Cronica Episcopiei Romanului și Hușilor”, „Ecu-menism” și „Lupta pentru pace”.

Criteriile de organizare a literaturii cuprinse în bibliografie au fost cel *tematic* și *alfabetic*. Pentru o identificare mai rapidă a autorilor – care adeseori și-au prescurtat semnătura de la finalul articolului sau pur și simplu au folosit numai inițialele –, coautorii bibliografiei au încercat să întregească numele acestora, iar acolo unde nu au reușit, au folosit paranteze pătrate []. În ce privește lucrările recenzate, s-a căutat să se completeze datele bibliografice care de multe ori lipseau: de exemplu, ediția, anul ediției etc. Indicele onomastic de la sfârșit vine și el în sprijinul cititorului. Precum subliniază și cei doi coautori, indicele în sine ar putea constitui un instrument de lucru util, mai ales în etapa de documentare și selecționare a materialului (p. 7).

Cei care au alcătuit bibliografia își manifestă însă, regretul și îngrijorarea, că atunci când vine vorba de citarea acestora în aparatul critic: unii cercetători se mulțumesc numai cu stricta răsfoire a paginilor utile, fără ca ulterior să menționeze sursa la nota de subsol sau la bibliografie (p. 5). Sperăm și credem că nu va fi așa.

Acest volum constituie de fapt o propedeutică a unei teologii

elaborate de ierarhii și preoții cărțurari, precum și de oamenii de cultură moldavi în perioada anilor 1948-1989. Prin apariția lui este ușurată munca asistenților sau lectorilor universitari de la Facultățile de Teologie, Istorie, Litere, Muzică, Psihologie, Filosofie care nu de puține ori sunt asaltați cu întrebări stăruitoare și rugăminți fierbinți pentru a indica bibliografia necesară întocmirii unui lucrări de seminar sau a unei licențe, lucrări de disertație sau chiar teză de doctorat. În cazul doctoratului, după cum se știe, unul dintre primii pași ai candidatului la titlu de doctor este acela al familiarizării cu domeniul de doctorat în care este orientată cercetarea.

De asemenea, volumul facilitează accesul la cuprinsul revistei *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, apărută între anii 1948-1989, și revelează faptul că în vremea comunismului ateu, arhieriei, preoții și oamenii de cultură luminați nu și-au uitat misiunea lor învățăto-rească, ci au cercetat și au compus

studii, în ciuda opresiunii venite din partea securității. Este drept că în cuprinsul revistei se aliniaza, uneori chiar în primele pagini, și acele adulații levantine ale unora dintre clericii ortodocși la adresa conducătorilor și a regimului comunist. Însă poate că acesta a fost micul compromis făcut de ei pentru ca revista să mai fie îngăduită și să mai poată vedea lumina tiparului, căci apariția ei bucura pe cei care își hrăneau mintea și își încălzeau inima cu învățămintele studiilor izvorâte din Scriptură și Tradiție și prezentate ingenios sub pana condeiului de mințile luminate ale acelor ani.

Având la îndemână acest instrument de lucru, cei interesați vor avea un motiv în plus să sufle peste colbul revistelor vechi și să le comande din depozitele bibliotecilor pentru a se inspira din cuprinsul lor. Căci acesta a fost și scopul autorilor: să le fie cititorilor de folos.

Diac. Drd. Liviu PETCU

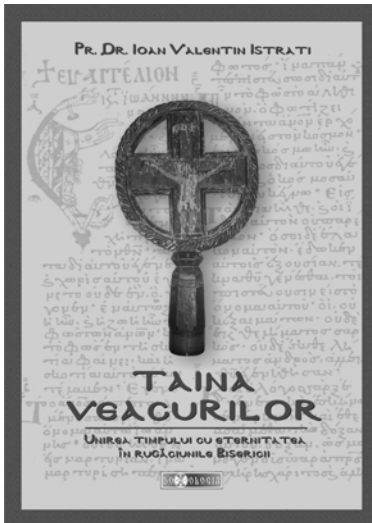
Pr. Dr. Ioan Valentin Istrati, *Taina veacurilor – Unirea timpului cu eternitatea în rugăciunile Bisericii*, Editura Doxologia, Iași, 2010, 520 p.

Sfârșitul istoriei se dorește a fi o sintagmă prin care se sugerează că extinderea principiilor democratice și în special, ale liberalismului, va duce la dispariția conflictelor majore în societatea umană. Se are în vedere instaurarea unui *status-quo* politic și a unei stări generalizate de bunăstare. Sunt alții care vorbesc de un sfârșit al

istoriei cauzat de un conflict nuclear. Două teorii seculare ce exclud manifestarea și lucrarea în istorie a Fiului lui Dumnezeu, Cel prin Care s-a făcut lumea și Care S-a răstignit pentru răscumpărarea omului. Omul care a primit Sfântul Botez și participă la Tainele Bisericii nu trăiește istoria decât prin rațiunile prezenței în timp a

Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „Toate se cer după Cruce”, adică, fiecare aspect al vieții trebuie trăit și raportat la Jertfa și Învierea Mântuitorului. Rostul istoriei nu poate fi altul decât îndumnezeirea creației iar timpul în care ființăm nu este unul al hazardului, ci este un timp al înduhovnicirii, guvernat de legi ale Duhului – „Avocatul“ (*Parakletos*) creștinilor în fața dușmanilor Bisericii și ai mântuirii noastre.

Deși au mai fost publicate cărți care expun o concepție creștină despre timp, era necesară o perspectivă ortodoxă asupra timpului și a istoriei, una liberă de influențele filosofiei occidentale îmbibată de nihilism. O astfel de carte este *Taina veacurilor – unirea timpului cu eternitatea în rugăciunile Bisericii* scrisă de părintele dr. Ioan Valentin Istrati și publicată în 2010 la Editura DOXOLOGIA a

Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Datorită abordării problemei timpului dintr-o perspectivă dogmatico-liturgică, această lucrare este o apariție editorială inedită în spațiul publicistic din România. *Taina veacurilor* surprinde cititorul prin bogăția referințelor din izvoarele liturgice ale Bisericii Ortodoxe și interpretarea lor dogmatică și fenomenologică, interpretare ce amintește, oarecum, de școala de filosofie creștină a unor Jean Luc Marion sau Jean-Yves Lacoste, dar depășindu-i pe aceștia prin perspectiva abordării și a vastității materialului supus interpretării. Cartea este structurată pe zece capitole: O mistagogie a interiorității personale; Preliminarii la o teologie a timpului; Timpul în istoria ideilor; Hermeneutica timpului; Timpul și valoarea sa liturgică; Teologia timpului în scrierile patristice; Teologia timpului în Laudele Bisericii; Teologia timpului în Sfintele Taine și Ierurgii; Teologia timpului în sărbătorile Bisericii; Teologia timpului în Dumnezeiasca Liturghie. Piatra de temelie a hermeneuticii întreprinse de părintele Ioan Valentin Istrati este Euharistia, „taina unității și autorității Bisericii și cheia sensului eshatologic al istoriei. Euharistia este procesualitatea mistică de devenire a lumii. Ea consumă timpul și îl unește cu eternitatea, îi deschide vocația de lumină și-i pregătește locul în memoria de iubire a lui Dumnezeu” (p. 436).

Depășind vechile abordări (majoritatea tributare teologilor interbelici) axate în principal pe separația dintre *kairos* (timpul, momentul prielnic mântuirii), *chronos* și *diastema* (intervalul mundan), părintele Ioan Valentin Istrati consideră că temporalitatea este o taină, o legătură nevăzută și necuprinsă între Dumnezeu și om; realitățile create sunt metafore tainice ale acestei uniri teandrice. Un alt element de noutate al lucrării îl constituie metoda autorului de a opera incursiuni pe domeniul filologiei clasice: pe de o parte, ni se oferă analiza dogmatico-filologică a termenilor teologici consacrați; pe de altă parte, sunt redată în greaca veche versuri întregi din bogata imnografie ortodoxă pentru a evidenția rolul unui anumit cuvânt pe care este construit un întreg eșafodaj dogmatic insesizabil rutinei lecturii. De exemplu, autorul vorbește despre sensul iconic al creației ca Liturghie de slavă lui Dumnezeu și finalitatea sa de lumină în veacul viitor, pornind de la cuvântul, des întâlnit în textul liturgic, ἀκολουθία,

„rânduială”. „*Akoluthia* este înlănțuire, corespondență, progresivitate, lectură necesară, ordine, *consequentia*, demonstrație, inteligibilitate și cale către scopul final al creației” (p. 176).

Cartea *Taina veacurilor – unirea timpului cu eternitatea în rugăciunile Bisericii* este menită a-l face pe cititor conștient de faptul că eșatonul trebuie să neliniștească prezentul nostru și că Liturghia se deschide pentru noi ca un timp favorabil mântuirii. Timpul Liturghiei este un spațiu în care ne desfășurăm de intimitatea lui Dumnezeu; în Liturghie se depășește dialectica și logica existenței firescului. *Taina veacurilor* este un excurs adăpat din izvoarele fenomenologiei creștine și ale imnografiei ortodoxe care ne vorbește despre rostul ființării noastre, despre rațiunile prezenței în timp a Fiului lui Dumnezeu și ne readuce aminte că „cine cunoaște taina Învierii cunoaște scopul pentru care Dumnezeu a creat universul”.

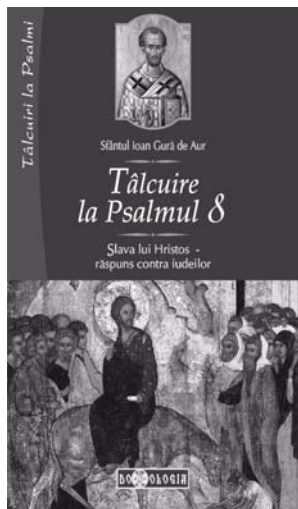
Dragoș DÂSCĂ

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuire la Psalmul 8. Slava lui Hristos – răspuns contra iudeilor*, colecția „Tâlcuiri la Psalmi”, Editura Doxologia, Iași, 2010, 48 p.

Editura DOXOLOGIA a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei continuă publicarea exegezelor Sfântului Ioan Gură de Aur la Psalmii Împăratului David cu *Tâlcuire la Psalmul 8. Slava lui Hristos – răspuns contra iudeilor*. Textul a fost tradus din greaca

veche de monahia Parascheva Grigoriu. Omiliile la Psalmi, în număr de 58 (4-12; 43-49; 108-117; 119-150; nu se știe sigur dacă a comentat și restul Psalmilor), sunt socotite a fi printre cele mai importante opere ale Sfântului Ioan. Ele datează, în general, de la sfârșitul misiunii sale

în Antiohia (Pr. Prof. C. Voicu, *Patrologie*, vol. II, Basilica, București, 2009, p. 148). Cititorul tâlcuirii la Psalmul 8 va fi surprins de multiplele valențe de interpretare a unui text scripturistic, text peste care era obișnuit să treacă ușor, crezând că i-a înțeles sau descifrat sensul.

După cum ne-am obișnuit, Sfântul Ioan se folosește și în această tâlcuire, în stilul propriu, de procedeu exegetic antiohian: interpretarea literară a cuvintelor Sfințelor Scripturi, temperată de recursul la alegorie. Sfântul Ioan ne arată cum Psalmul 8 este atât un imn de preamărire a lui Hristos, cât și un imn de preamărire a omului. Cum poate fi posibil acest lucru? Oare mai poate fi demn de cinste omul adamic, cel care s-a îndepărtat în mod voit de bucuria Edenului? Răspunsul Sfântului Ioan Gură de Aur este: Da, prin Hristos. Căci „slava cea mai mare și cinstea

omului sunt în Noul Testament, când omul are cap pe Hristos, Care desăvârșește trupul lui, când devine frate și împreună-moștenitor și copărtăș trupului Lui, când primește o slavă mai mare decât a lui Moise... acum, îngerii nu ne mai rușinează pe noi, ci devin slujitori pentru mântuirea noastră” (pp. 34-35).

Observăm în această exegeză cum Sfântul Ioan valorizează Sfințele Scripturi prin raportarea lor la istorie. Departe de a fi un simplu cuvânt „filosofic”, sapiențial, cuvântul Scripturii este un cuvânt viu, de viață dăcător. Întreg Vechiul Testament este orientat către Hristos. Această observație este cu atât mai importantă cu cât, spre deosebire de ceilalți mari doi exegeți antiohieni, Teodor de Mopsuetia și Diodor din Tars, Sfântul Ioan Gură de Aur atribuie unui mai mare număr de Psalmi o valoare hristologică (C. Moreschini, E. Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*, vol. II, Polirom, Iași, 2004, pp. 176-177). În sprijinul acestei idei, marele părinte antiohian aduce versetul din Psalmul tâlcuit: „Din gura pruncilor și a celor ce sug ai săvârșit laudă”. Această afirmație a Proorocului David este, de fapt, o proorocie a Floriilor, a intrării Domnului nostru Iisus Hristos în Ierusalim. Nici când până atunci nu s-a mai pomenit ca pruncii care sug laptele maicii lor să laude, să articuleze cuvinte pline de înțeles cum s-a întâmplat atunci. Marele

Hrisostom oferă și explicația: „Ca să fie rușinat iudeul care zice că acestea s-au spus despre cele petrecute în Vechiul Testament, David a ales o minune până atunci nemaiiauzită și care nu a avut loc decât o singură dată în Noul Testament”. De asemenea, putem vedea cum Sfântul Ioan face o paralelă constantă între vechiul Israel și noul Israel, creștinii. Arată că dărâmarea Ierusalimului și risipirea evreilor în lume sunt o consecință a Răstignirii lui Hristos, fiindcă prin actul lor ei nu doar că L-au răstignit pe Fiul, ci și pe Tatăl: „Hristos Îl asociază întotdeauna pe Tatăl atât cu cinstea, cât și cu insultele pe care le primește” (p. 14). La data așternerii pe hârtie a acestei tâlcuriri trecuseră deja patru sute de ani, iar cetatea Ierusalimului era pustie în continuare, iar cei care fuseseră odată „neamul cel ales” erau împărăștiați în lumea largă. Ioan Gură de Aur arată că, atâta timp cât ei i-au ucis pe prooroci, au mai putut afla iertare de la Dumnezeu, fiindcă aceia nu erau decât slujitori ai Lui, dar „fiindcă ați întins mâinile îm-

potriva Stăpânului, fără de vindecare vi s-a făcut rana... La început, când templul a fost distrus pentru prima dată, au rămas profeții și călăuzirile Duhului și minunile. Dar acum, ca să înțelegeți că Dumnezeu S-a întors de la voi pentru totdeauna, v-au fost luate și acestea...” (p. 19).

Nu în ultimul rând, recomandăm această carte și acelor suflete, nu puține în veacul de acum, care se întrebă despre rostul necazurilor în viața omului. Prin rugăciune și luare aminte la cuvintele Sfinților Părinți, putem afla un liman în învolburările cotidiene: „Căci El a voit să stârnească în om iubirea de înțelepciune, să îi reprime mândria și să-i tulbure odihna care nu este pentru viața de aici. Fiindcă, dacă toate le-ar avea cu ușurință, ar avea o viață plină de moleșeală și pervertită. De aceea a amestecat cu folosirea lucrurilor vieții și oarecare greutate și l-a lăsat să aducă rod, nici trudind peste putere, nici fără trudă” (p. 38).

Dragoș DÂSCĂ

